

Bibliografie

Bogdan-Cătăniciu, I., *Evolution of the System of the Defence Works in Roman Dacia*, BAR IS 116, Oxford, 1981.

Breeze, D., *The Frontiers of Imperial Rome*, 2011.

Gudea, N., *Der dakische limes. Materialien zu seiner Geschichte*. IRGZ 44, 1997, 1-113.

Marcu, F., *Organizarea internă a castrului din Dacia*, Cluj-Napoca, 2009.

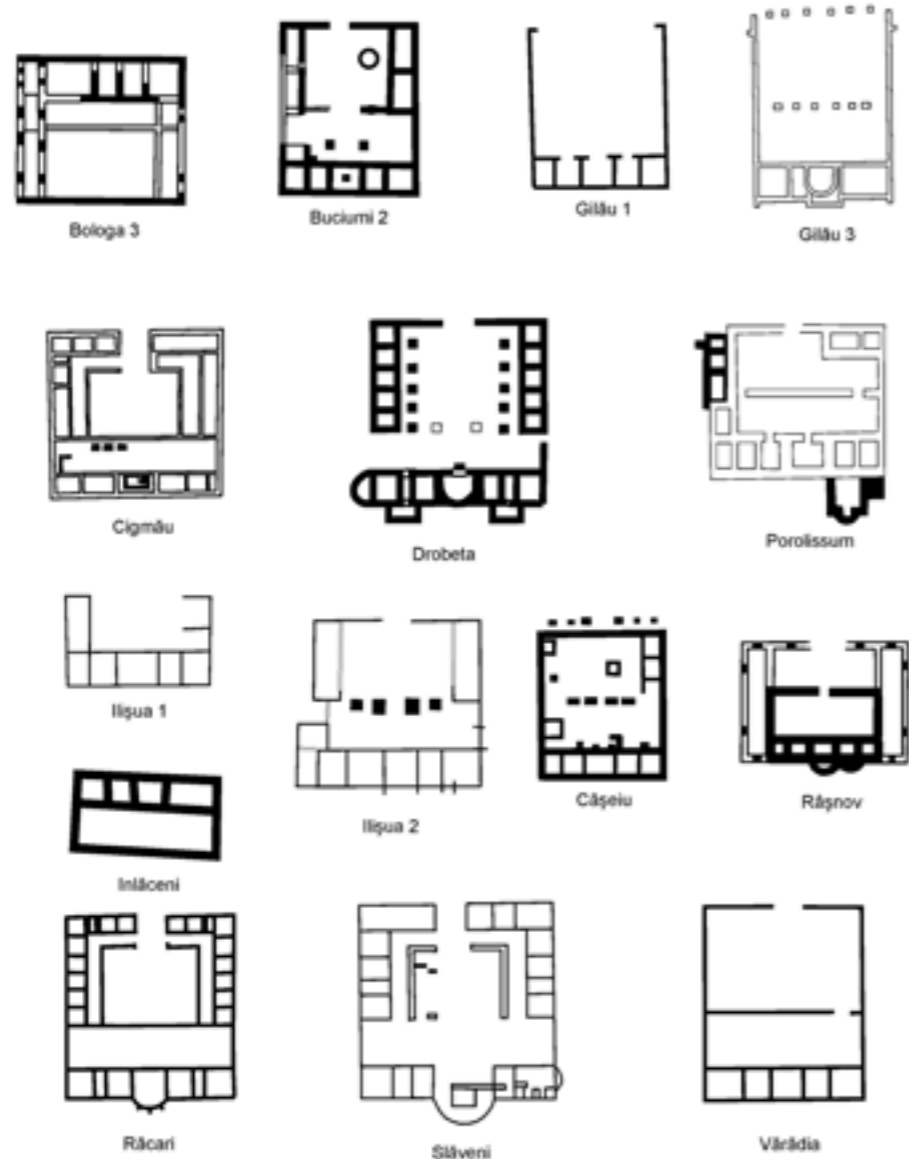
armament (*armamentaria*), în *basilica* se întruneau soldații și erau păstrate statuile, iar încăperile din spate aveau rol de birouri. *Aedes* constituia singurul loc sacru din castru **IMAGINEA 6**. Evident că nu erau pomenite în inscripții construcțiile mai puțin importante, cum sunt barăcile, de regulă fiind structuri ușoare, construite din lemn.

În schimb, în interiorul castrului inscripțiile și izvoarele descriu clădiri care aveau funcționalități foarte clare. Astfel **IMAGINEA 4a**, pe lângă clădirea comandamentului, cea mai importantă din castru, în zona centrală mai întâlnim un *praetorium* (clădirea în care stătea

comandantul trupei) și magazinele pentru păstrarea grânelor (*horrea*). În rest, mai pot fi și alte clădiri importante în interiorul fortificațiilor, în special în castrulele legionare: băi (*thermae*), ateliere (*fabricae*), spitale (*valetudinarium*) și barăci.

Lângă orice fortificație se dezvoltă una sau mai multe așezări civile, *vici*, în cazul castrulelor auxiliare și *canabae*, în cazul fortificațiilor legionare. ●

6

PLANURI DE PRINCIPIA DIN DACIA

FRONTIERE ÎNTRE DACIA ȘI MOESIA INFERIOR – DESPRE AȘA-NUMITUL „DRUM ROMAN PRIN MOLDOVA DE JOS”

O ipoteză formulată în urmă cu peste un secol de Vasile Pârvan a devenit o adevărată paradigmă istorică privind funcționarea unui drum roman care străbătea sudul Moldovei pe traseul Barboși – Poiana - Brețcu. Acesta trasa un drum care unea provincia Moesia Inferior cu Dacia, începând cu traversarea printr-un presupus vad al Dunării în zona Galați - Barboși (făcând joncțiunea cu un drum de la Dinogetia), urmând cursul râului Siret până la Poiana (Piroboridava?) și continuând prin pasul Oituz, până la Brețcu (Dacia Inferior) **IMAGINEA 1.**

Cu acest prilej au fost analizate descoperirile din trei stațiuni importante, amplasate de-a lungul acestei căi rutiere: Poiana, Șendreni și Barboși. Argumentația existenței drumului consta în identificarea a numeroase așezări civile presărate de-a lungul acestuia. Drumul ar fi fost cea mai importantă cale de comunicare terestră din epoca romană care asigura legătura dintre spațiul intracarpatic și Marea Neagră. În numeroase studii acest traseu a fost sugerat ca zonă de frontieră nordică a arealului intrat sub autoritatea provinciei Moesia Inferior între campaniile dacice ale lui Traian și începutul domniei lui Hadrian. Barboși este amplasat la confluența Siretului cu Dunărea. Semnalarea sa timpurie în literatura de specialitate, greutatea semnificației istoriografice de “cap de pod” al romanității în sudul Moldovei sau de *territorium* roman la stânga Dunării, au constituit elemente care au atras atenția cercetătorilor care au discutat aceste teme cu numeroase prilejuri.

Valul Traian-Tulucești a fost considerat limita unui *territorium*, care ar fi aparținut unor comunități fără statut municipal, fapt argumentat de indicația *q(uin) q(uennalis) ... ex de(creto) or(dinis)*, din textul altarului descoperit în 1911 la Șendreni.

AUTOR:
Ovidiu Țentea

Muzeul Național de Istorie a României, București /
Președinte al Comisiei Naționale de Arheologie

Localizarea castrului de la Barboși (ISM V 296) **IMAGINEA 2** în perioada Principatului rămâne o chestiune deschisă. Locul în care a staționat garnizoana romană, constituită din vexilații ale unor diverse unități militare, este încă neclar, deși propunerile pentru amplasarea acestuia variază în jurul promontoriului Tirighina. Rolul acestui areal a fost remarcabil interpretat de Pârvan ca *emporium*. Așadar, în acest loc a funcționat un port foarte important și o zonă antreprenorială pe măsură, din care mărfurile au fost distribuite prin transport fluvial pe întreg arealul bazinului râului Siret. Astfel poate fi explicată dezvoltarea importantelor *dava* / *emporia* de la Poiana, Brad sau Răcătău.

TRASEUL DRUMULUI ROMAN DIN MOLDOVA DE JOS

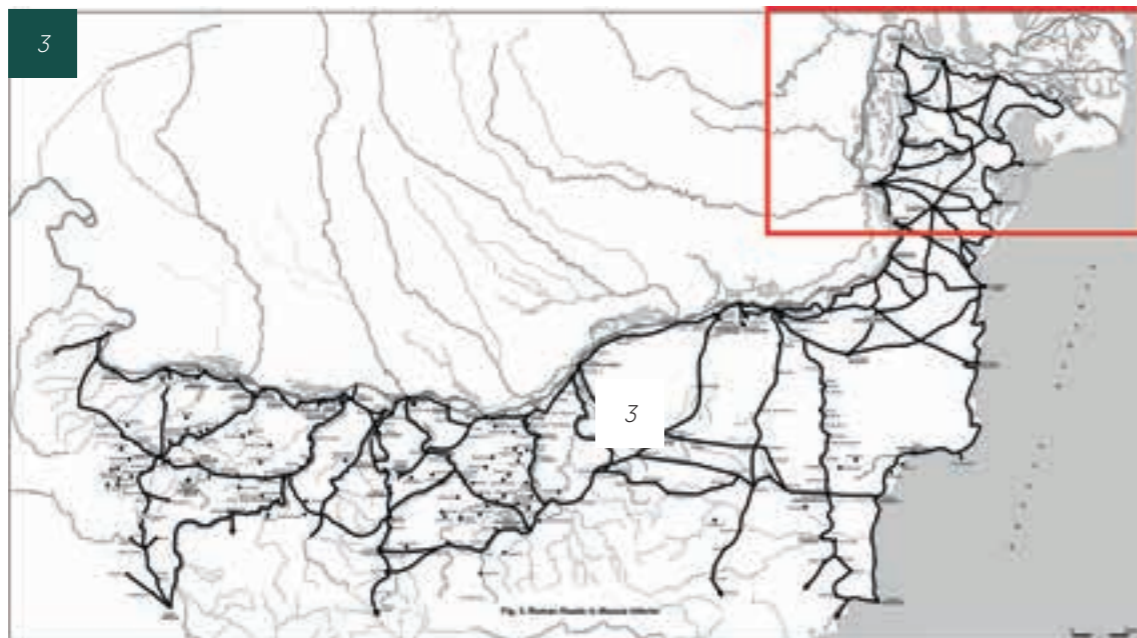

PLANUL FORTIFICAȚIEI ROMANE ȘI A NECROPOLEI DE LA BARBOȘI

Indiferent de existența sau nu a unui presupus drum care mergea până la Tyras, ipoteză susținută de Tocilescu, dar de care Pârvan se îndoia, este foarte posibil ca și perioada antică să fi funcționat un drum prin care să se fi ajuns la nord de Noviodunum, unde cursul fluviului putea fi traversat printr-un vad

IMAGINEA 3

În celălalt capăt al ipoteticului drum despre care vorbim se situează castrul de la Brețcu. Descoperirea unui număr mare de amfore în cursul cercetărilor arheologice din castru a fost pusă de către N. Gudea în legătură cu amplasarea acestuia pe drumul comercial Barboși – Poiana – pasul *Angustia* – Brețcu, oferind astfel și indicația geografică a provenienței acestor recipiente din arealul Mării Negre. Ideea a fost îmbrățișată călduros de M. Brudiu, referitor la discutarea structurilor constructive romane identificate în

ROMAN ROADS IN MOESIA INFERIOR – DETALIUL PROCESAT (DUPĂ PANAITE 2015, FIG. 3)

zona confluenței râului Siret cu Dunărea. Până la analiza detaliată a acestor descoperiri și stabilirea provenienței acestora ne pronunțăm, asemeni lui Alexandru Popa, pentru mai multă prudență în interpretarea relevanței amforelor descoperite la Brețcu, întrucât aprovizionarea armatei a fost influențată de numeroși alți factori în afara amplasării castrului respectiv în proximitatea unei ipotetice rute comerciale.

În perioada în care romanii au controlat activitățile comerciale din Estul zonei subcarpatice, trebuie luat în calcul faptul că transporturile comerciale se efectuau în principal pe traseele navigabile ale râurilor, datorită costurilor mici. Transportul comercial se producea în mod tradițional pe cursul râului Siret, după cum s-a putut observa din studierea importurilor din cele trei așezări de pe malul Siretului, Răcățău, Brad și Poiana. În actualul stadiu al cercetărilor putem afirma că după încetarea activității acestor centre, pe durata secolelor II-III p. Chr. distribuția importurilor romane este mai accentuată în vecinătatea bazinului râului Prut, pentru a ne referi doar la spațiul aflat în proximitatea Daciei. Este interesant de observat faptul că ariile de difuzare ale importurilor au fost semnalate cu precădere în situri aflate la nord de Poiana. Așadar distribuția acestor produse trebuie pusă mai degrabă în legătură cu transportul fluvial, decât de distribuția acestora pe calea terestră imaginată în urmă cu mai bine de un secol de Vasile Pârvan.

Dacă în cazul discutării sitului de la Barboși, în linii mari putem fi de acord că sintagmele "cap de pod" sau singurul *territorium* de la stânga Dunării nu creează o situație particulară întrucât chiar în vecinătate sunt alte analogii suficient de clare, la fel trebuie procedat cu interpretarea presupusului drum roman, care traversa sudul Moldovei. Acestei presupuneri n-ar trebui să i se mai acorde o valoare istoriografică mai mare decât credem că a fost realitatea însăși.

Despre extinderea necropolei romane de la Barboși vom vorbi cu altă ocazie. ●

HARTA AUSTRIACĂ [1910]

Pl. 1. – Traseul drumului roman din Moldova de Jos (după PÂRVAN 1913, 118, Fig. 13).

Pl. 2. – Planul fortificației romane și a necropolei de la Barboși (după PÂRVAN 1913, 111, Fig. 9).

Pl. 3. – Roman Roads in Moesia inferior – detaliu procesat (după Panaite 2015, Fig. 3).

Pl. 4. – Harta austriacă [1910] reproiectată în Stereo70, cadran 46_45 -<http://www.geo-spatial.org/download/harile-austriece-1910-reproiectate-in-stereo70>, <http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/3felmeres.htm>

Bibliografie

M. Brudiu, *Drumul roman prin Moldova de Jos între intuiție și realitățile arheologice*, *Pontica* 31, 1988, 217-225.

C. Croitoru, *Fortificațiile liniare romane în stânga Dunării de Jos [secolele I-IV p.Chr.] [I]*, Galați, 2004.

Emilia Doruțiu-Boilă, *Teritoriul militar al legiunii V Macedonica la Dunărea de Jos*, *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* 23, 1, 1972, 55-58.

N. Gudea, *Castrul roman de la Brețcu. Încercare de monografie*, *Acta Musei Porolissensis* 4, 1980, 255-365.

Ioana A. Oltean, *A Lost Archaeological Landscape on the Lower Danube Roman Limes: The Contribution of Second World War Aerial Photographs*. In: Hanson, W. S./ Oltean, I. A. (eds.), *Archaeology from Historical Aerial and Satellite Archives* (New York, London: Springer), 2013, 147-164.

Adriana Panaite, *Roman Roads in Moesia Inferior. Archaeological and Epigraphic Evidence*. In: Vagalinski, L./ Sharankov N. (eds.), *Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies, Ruse, Bulgaria, September 2012* (Sofia: National Archaeological Institute with Museum), 2015, 593-600.

V. Pârvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, *Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice II*, 36/4, 1913, 1-38 (14-27).

Al. Popa, *„Importuri” provincial-romane și romanizare în hinterlandul provinciilor romane Dacia și Moesia Inferior*. In: Rubel, Al. (ed.), *Romanizarea. Impunere și adeziune în Imperiul Roman*, Iași, 2011, 201-221.

S. Sanie, *Civilizația romană de la est de Carpați și romanitatea de pe teritoriul Moldovei*, Iași, 1981

O. Țentea, S. Cleșiu, *Fortificația și necropola romană de la Galați, cartier „Dunărea”*. *Raport arheologic, Cercetări Arheologice* 13, 2006, 39-88.

O. Țentea, *The Roman necropolis at Barboși*, *Istros* 14, 2007, 217-225.

O. Țentea, Ioana A. Oltean, *The Lower Danube Roman Limes at Galați (Romania). Recent results from excavation and aerial photographic interpretation*. In: Morillo, A./Hanel, N./Martín, E. (eds.) *Limes XX: Proceedings of the XXth International Congress of Roman Frontier Studies. Papers from the 20th Limes conference, held in Léon, Spain, 2006* (Madrid: Polifemo), 2009, 1515-1524.

O. Țentea, Al. Rațiu, *Repertoriul peisajului funerar din zona confluenței Siretului cu Dunărea*, *Cercetări arheologice* 22, 189-270.